

Dr hab. Irena Kałużyńska, prof. UW

Zakład Sinologii

Wydział Orientalistyczny

Uniwersytet Warszawski

ul. Krakowskie Przedmieście 1

00-333 Warszawa

i.s.kaluzynska@uw.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Wizła-Lin pod tytułem „Postrzeżenie języka minnan przez jego rodzimych użytkowników oraz sposób przedstawiania języka minnan w prasie na Hajnaniu i Tajwanie w kontekście polityki językowej Chin i Tajwanu”

Promotorzy: prof. UAM dr. hab. Norbert Kordek

dr Maria Kurpaska

Przedmiotem tej rozprawy doktorskiej (229 ss.) są zagadnienia dotyczące historycznej i współczesnej polityki językowej Chin (ChRL) i Tajwanu (RCh), szczególnie w odniesieniu do języka minnan. Głównym obiektem badań uczyniono jednak postrzeżenie tego języka przez jego natywnych użytkowników na wyspie Hajnan (prowincja ChRL) i wyspie Tajwan (obszar RCh), a także sposoby przedstawiania języka minnan w prasie obu tych obszarów. Dokonano także charakterystyki języków używanych w ChRL i RCh, w tym samego języka minnan, nazywanego hainanhua na Hajnaniu, a taiyu na Tajwanie.

Temat polityki językowej ChRL czy Tajwanu jest przedmiotem różnorodnych badań językoznawczych, powstało wiele publikacji naukowych, przytaczanych też w niniejszej rozprawie. Jednakże podjęta przez doktorantkę tematyka badawcza jak dotąd nie była obiektem poszerzonych i pogłębionych badań naukowych, stąd rozprawa jest w znacznej mierze oryginalna, a dobór metod i narzędzi badawczych wykorzystanych do realizacji postawionego celu naukowego okazał się trafny.

Doktorantka, po zapoznaniu się z metodologią prowadzonych już badań o zbliżonym charakterze, do analizy szczegółowej wykorzystwała narzędzia stosowane w socjolingwistyce, analizie dyskursu i językoznawstwie korpusowym, chociaż w rozprawie generalnie brak rozważań teoretycznych czy metodologicznych. Wskazane

są jedynie konkretne metody i narzędzia badawcze użyte do analizy zebranego materiału językowego. Chyba jedyna oficjalna definicja w rozprawie odnosi do określenia, czym jest polityka językowa (s. 32), czyli „zespół wszelkich dyrektyw dotyczących kształtowania stosunku społeczeństwa do języka lub języków obecnych (choćby symbolicznie) i używanych w tym społeczeństwie” (Nau i in., 2016, s. 113). Z punktu widzenia tej rozprawy jest to definicja odpowiednia, tym niemniej nie jedyna.

Rozprawa składa się kolejno ze Spisu treści, Wstępu, sześciu rozdziałów, Zakończenia, Spisu tabel, Spisu wykresów, Spisu ilustracji, aneksów, Bibliografii, Netografii, Abstraktu, Indeksu lingwonomów.

Wstęp (ss. 5-10) nadmiernie zwięźle wprowadza w temat rozprawy i jej zakres treściowy, przedstawia pokrótce przeprowadzone badania, omawia strukturę pracy. W osobnym podrozdziale? (ss. 9-10), zatytułowanym „Uwagi dotyczące znaków i transkrypcji”, znalazły się informacje o przyjętych zasadach zapisu znakowego i transkrypcyjnego chińskich tekstów i terminów.

Rozdział 1., dość ogólnikowo zatytułowany „Języki Hajnanu i Tajwanu: pochodzenie, polityka, postawy” (ss. 11-85), zawiera na początku takie informacje dotyczące przyjętego modelu badań i odpowiedniej do niego organizacji badań i tekstu rozprawy, jakie według mnie obowiązkowo powinny znaleźć się we Wstępie. A mianowicie, doktorantka stwierdza (s. 11), że inspiracją do podjętych badań stał się model wieloczynnikowy wyborów językowych (ang. *multi-agent model of language choice*) autorstwa Agnes S.L. Lam z 2007 (przekład w Tabeli 1., ss.11-12). Ten model, w skrócie, przypisuje różnym „czynnikiem/uczestnikom” (jak polityczni decydenci, edukatorzy, członkowie rodziny, uczący się, kompetentni użytkownicy języka) dokonywanie różnych „wyborów językowych” (język promowany i używany w różnych sytuacjach życiowych), co powoduje różne zjawiska językowe, edukacyjne i społeczne. W rozprawie wykorzystano ten model, czyli zanalizowano i przedstawiono decyzje językowe podejmowane przez takie „czynniki”, jak decydenci w rządzie, media (jako władza i edukator) oraz rodzimi użytkownicy języka minnan (jako rodzice i krewni, a w pewnej mierze także użytkownicy kompetentni bądź osoby uczące się). Przyjęty model dał ramę metodologiczną całej rozprawie, zdecydował o podjętych działaniach naukowych, dotyczących całości pracy, a nie tylko Rozdziału 1.

W dalszej części Rozdziału 1 znalazły się informacje o skomplikowanej sytuacji językowej na terenie Chin, wymieniono języki tam używane, ze szczególnym

uwzględnieniem języków Hajnanu i Tajwanu, przedstawiono pochodzenie i historię języka minnan (hainanhua i taiyu). Omówiona została rządowa polityka językowa ChRL i Tajwanu w ogóle i szczególnie. Dokonano przeglądu wcześniejszych badań dotyczących języków Hajnanu i Tajwanu i ich postrzegania przez natywnych użytkowników.

W Rozdziale 2. („Wyniki badań terenowych przeprowadzonych na Hajnaniu”, ss. 86-107) opisane zostały badania ankietowe przeprowadzone na Hajnaniu w 2019 roku, mające na celu zaprezentowanie postaw językowych rodzimych użytkowników języka minnan w tym rejonie. Wskazano metody i narzędzia badawcze, uzasadniono miejsca przeprowadzenia badań ankietowych, na potrzeby badań skonstruowano „definicję operacyjną rodzimego użytkownika języka hainanhua”, czyli jest to „osoba, która używa hainanhua do komunikowania się ze swoimi dziadkami lub rodzicami, albo twierdzi, że potrafiła mówić w hainanhua przed ukończeniem 7. roku życia” (s. 87, treść zmodyfikowana). W badaniu wzięło udział 380 osób. Następnie przedstawiono wyniki badań uwzględniające analizę socjodemograficzną, używanie języka hainanhua i języka ogólnonarodowego putonghua w codziennych sytuacjach, preferencje dotyczące używania tych języków, ocenę postaw osób badanych wobec nauki i używania tych języków, oraz związek pomiędzy wiekiem, wykształceniem oraz płcią badanych a ich postawami odnośnie do używania tych języków. Przeprowadzono dyskusję i podsumowano wyniki badań, stwierdzając, w skrócie, że język hainanhua należy do sfery prywatnej rodzimych użytkowników.

W Rozdziale 3. o tytule „Analiza dyskursu gazety „Hainan Ribao”, ss. 108-136, przedstawiono badania korpusu tekstowego uzyskanego z 436 artykułów gazety „Hainan Ribao” z lat 2015-2019, zawierającego odniesienia do języka hainanhua. Postawione dwa podstawowe badania badawcze to, w skrócie, jak postrzegany jest język hainanhua na podstawie kolokacji ze słowem *hainanhua* (73 kolokanty oceniane jako neutralne, pozytywne, negatywne), oraz jaki jest stosunek nadawców tekstów do komunikowania się w języku hainanhua na podstawie kontekstu przedstawianego w prasie (kontekst występowania 92 kolokacji „mówić hainanhua”). Wskazano metody i narzędzia badawcze wykorzystane w tych badaniach. Wyodrębniono kategorie tematyczne: hainanhua jako wyznacznik tożsamości Hajnańczyków, zainteresowanie obcokrajowców tym językiem, hainanhua jako przedmiot badań naukowych, miejsce hainanhua w edukacji, hainanhua jako język przeszłości i nieprawidłowe użycie terminu *hainanhua*. Przeprowadzono dyskusję i podsumowano wyniki badań,

stwierdzając w skrócie, że hainanhua to przede wszystkim język będący wyznacznikiem tożsamości wielu Hajnańczyków.

W Rozdziale 4. („Wyniki badań terenowych przeprowadzonych na Tajwanie”, ss. 137- 162) przedstawiono badania terenowe na Tajwanie przeprowadzone w 2022 roku, analogiczne do tych przeprowadzonych na Hajnaniu, z drobnymi zmianami o charakterze raczej technicznym. Zastosowana metodologia i wykorzystane narzędzia pozostały takie same. Wyniki badań zawarto w tabelach i wykresach. Przeprowadzona dyskusja i podsumowanie wyników badań, doprowadziła do stwierdzenia, w skrócie, że rodzimi użytkownicy taiyu postrzegają ten język jako narzędzie komunikacji, które może mieć zastosowanie w wielu sferach życiowych, ale jedynie w ograniczonym zakresie.

W Rozdziale 5. („Analiza dyskursu gazety „Ziyou Shibao”, ss. 163-195) przedstawiono badania dyskursu prasowego w 1013 artykułach z grudnia lat 2015-2019, analogiczne do przeprowadzonych na Hajnaniu, prowadzące do pewnych wniosków, zawartych w podsumowaniu, w skrócie, że język taiyu odgrywa liczne role w rzeczywistości tajwańskiej, jest wyznacznikiem tożsamości, pełni też ważne funkcje polityczne i artystyczne.

W Rozdziale 6., („Wyniki badań a wskazówki UNESCO”, ss. 196-204), zawarto porównanie uzyskanych wyników badań do wskazówek zamieszczonych w dokumencie *Language Vitality and Endangerment*, przyjętym w 2003 roku przez UNESCO (Brenzinger i in. 1–27). W rozprawie, jak rozumiem, fragmenty oryginalnego dokumentu zawarte zostały w aneksie, ss. 213-216. Wskazówki służą do określenia, według 9 czynników ewaluacyjnych, czy dany język jest zagrożony i ewentualnie w jakim stopniu. Te czynniki to: przekaz międzypokoleniowy, bezwzględna liczba rodzimych użytkowników, odsetek rodzimych użytkowników w całej populacji, użycie języka w różnych istniejących kontekstach/dziedzinach, wykorzystanie języka w nowych kontekstach/mediach, materiały dydaktyczne do nauki języka, postawy językowe, polityka językowa i status języka w wymiarze globalnym i indywidualnym, ilość i jakość dokumentacji. Stwierdzono, że hainanhua jest językiem zagrożonym, a taiyu „ma potencjał, aby zajmować przestrzeń obok języka dominującego w licznych, również nowych, kontekstach” (s. 204).

W Zakończeniu, ss. 205-207, skrótowo omówiono wyniki przeprowadzonych badań, wskazując na pewne różnice w sytuacji języków hainanhua i taiyu, odmienności

prowadzonej polityki językowej w ChRL i RCh, pewne różnice i podobieństwa postaw rodzimych użytkowników tych języków.

Bibliografia (ss. 217-224) obejmuje około 80 pozycji w językach zachodnich i chińskim. Literatura przedmiotu jest zróżnicowana i dla potrzeb rozprawy wydaje się wystarczająca. Netografia (ss. 225-226) zawiera istotne artykuły i dokumenty udostępniane na stronach internetowych.

Rozprawa zawiera także aneksy o dziwnych tytułach i bez wstępnych wyjaśnień: „Legenda do tabel” (ss. 211-212) czy „Definicje: Language Vitality and Endangerment (Brenzinger i in.)” (ss. 213-216), oraz Abstract, czyli streszczenie w języku angielskim. Rozprawę zamyka chyba niezbyt przydatny Indeks lingwimów, s. 229.

Reasumując, w rozprawie w sposób dokładny, konsekwentny i wyważony, wykorzystując metodologię stosowaną w pracach o zbliżonym zakresie tematycznym czy w podobnym rodzaju prowadzonych badań, przedstawiono i omówiono analizę oryginalnych materiałów językowych, dokumentujących postrzeganie języka minnan (hainanhua i taiyu) przez rodzimych użytkowników oraz sposób prezentowania tego języka przez lokalne media na Hajnaniu i na Tajwanie. Postawiono i uzasadniono także liczne naukowe wnioski i implikacje z tej analizy wynikające. Dodatkowym walorem rozprawy są dobrze opracowane zagadnienia dotyczące różnorodności językowej ChRL i RCh, oraz prowadzonej przez te państwa polityki językowej. Dokonanie syntezy informacji z wielu dziedzin powiązanych z tematem głównym rozprawy, zebranie dużej liczby wartościowych danych językowych i umiejętne ich zanalizowanie świadczy o dużej wiedzy językoznawczej i językowej doktorantki i jej umiejętnościach badawczych.

Rozprawa operuje językiem specjalistycznym, tym niemniej tok prezentacji jest klarowny, a zastosowana terminologia służy precyzji opisu. Nie dostrzegłam istotnych błędów merytorycznych, nieuzasadnionych powtórzeń treści, błędów językowych czy większych niedoskonałości technicznych.

Uważam, że rozprawa pod względem zawartości treściowej jest bardzo dobra, chociaż wolałabym uzyskać więcej informacji dotyczących podstaw teoretyczno-metodologicznych, nie tylko metod i narzędzi wykorzystanych w konkretnych badaniach. Mam też kilka uwag dotyczących głównie organizacji tekstu i spraw

edytorskich, do przemyślenia przy publikacji tekstu rozprawy, co z przekonaniem rekomenduję.

Uwagi:

(1) Wstęp, według mnie, jest zbyt ogólnikowy, warto go przeredagować i zawrzeć w nim informacje, dotyczące przyjętego modelu badań i odpowiedniej do niego organizacji badań i tekstu rozprawy, a zamieszczone na początku Rozdziału 1. Takim modelem wzorcowym, który dał ramę metodologiczną całej rozprawie, został model wieloczynnikowy wyborów językowych (ang. *multi-agent model of language choice*) autorstwa Agnes S.L. Lam z 2007 (zob. moją uwagę w opisie treści Rozdziału 1.).

Do Wstępu przeniosłabym także zawartość Podrozdziału 1.5. „Przegląd wcześniejszych badań dotyczących postrzegania języków Hajnanu i Tajwanu”, jako dokumentującą stan badań w wybranej dziedzinie.

(2) Okrojony Rozdział 1. (liczący w oryginale ponad 70 stron, znacznie więcej niż pozostałe rozdziały, o tytule „Języki Hajnanu i Tajwanu: pochodzenie, polityka, postawy”), podzieliłabym na dwa rozdziały: „Języki Hajnanu i Tajwanu wśród języków obszaru ChRL i Republiki Chińskiej” (ss. 14-31) oraz „Polityka językowa na Hajnaniu i Tajwanie – historia i współczesność” (ss. 32-78), częściowo wykorzystując tytuły oryginalnych podrozdziałów.

(3) Tytuły niektórych rozdziałów i podrozdziałów wymagają ponownego przemyślenia, szczególnie rozdziałów 2. i 4., gdzie w tytule znalazło się sformułowanie „Wyniki badań terenowych...”, a rozdziały opisują znacznie więcej zagadnień, bo także organizację i metodologię przeprowadzonych badań. Warto też zastanowić się nad tytułami dokumentów zawartych w rozprawie jako aneksy: „Legenda do tabel” (ss. 211-212) czy „Definicje: Language Vitality and Endangerment (Brenzinger i in.)”, (ss. 213-216). Są niezręczne i nieprecyzyjne.

(4) Organizacja tekstu wewnątrz rozdziałów jest czasem nieodpowiednia, stąd podział na podrozdziały bez treści, z bezpośrednio następującym podziałem na podpodrozdziały, np. s. 78, 88, 104, 111, 139, 156, 166, 188.

(5) Tytuły niektórych rozdziałów, podrozdziałów, czy podpodrozdziałów są zbyt ogólne i krótkie, stąd niektóre tytuły się powtarzają, np. 2.1. 3.3., 4.1, 5.3. są zatytułowane „Metody”.

(6) Inne drobne niedociągnięcia zaznaczyłam w tekście rozprawy, do ewentualnego wglądu.

Powyższe uwagi oczywiście nie obniżają mojej generalnie pozytywnej oceny recenzowanej pracy, szczególnie jej zawartości treściowej i walorów naukowych.

Rozprawę doktorską mgr Katarzyny Wizła-Lin oceniam pozytywnie. Z zadowoleniem stwierdzam, że jej zakres tematyczny, zawartość materiałowa, walory metodologiczne i naukowe stawiają ją w rzędzie pozycji znaczących w językoznawstwie sinologicznym. Jestem przekonana, że rozprawa spełnia ustawowe wymagania stawianym pracom doktorskim (art. 187 ust. 1 i 2 *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*; tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.), wobec tego wnoszę o dopuszczenie mgr Katarzyny Wizła-Lin do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa, 05.08.2024

